

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نظم و تدبیر در زندگی

دوره ششم، شماره سوم

نام جزوه: نظم و تدبیر در زندگی
نویسنده: هیأت تحریریه موسسه در راه حق
ناشر: موسسه در راه حق
نوبت چاپ: مکرر
تاریخ چاپ: ۱۳۹۷ هـ ش
چاپخانه: سلمان فارسی
نشانی: قم، خیابان آیت الله مرعشی نجفی (ارم)
کوچه ۲۰ - پلاک ۱۰ - موسسه در راه حق
تلفن: ۲-۳۷۷۴۳۲۲۱ (۰۲۵)

www.darrahehaq.com

سامانه پاسخگویی پیامکی: ۱۰۰۰۲۲۲۳۳۳

رایگان

فهرست مطالب

- ۹.....راز پیروزی
- ۱۰.....زیان بی نظمی
- ۱۸.....شبانۀ روزمان را چگونه تنظیم کنیم؟
- ۲۰.....نظم فکری
- ۲۱.....بی نظمی در دخل و خرج
- ۲۶.....نظم برای چه؟

دوره ششم، شماره سوم / ۵

* فهرست منظم هر کتاب، مطالعه و
مطلب یابی را آسان می‌کند.

* اگر در فرهنگ لغت و یا دائرةالمعارفی،
کلمات را به ترتیب حروف الفبا منظم نکرده باشند،
دستیابی به واژه‌ها و مطالب آسان نیست.

* کتابخانه‌ای که به فیش و موضوع‌بندی منظم
مجهز باشد بهترین راهنمای محققین و
مطالعه‌کنندگان خواهد بود.

۶ / نظم و تدبیر در زندگی

* با داشتن بایگانی دقیق و منظم در ادارات و مؤسّسات، به سرعت می‌توان به مراجعه‌کنندگان پاسخ داد.

* یک غفلت و بی‌نظمی ناچیز و یا یک اشتباه کوچک در محاسبات پرتاب و هدایت سفینه‌های بزرگ فضائی، ممکن است آنها را در فضا سرگردان سازد.

نظم در موفقیت و پیروزی انسان نقش بزرگی دارد، چنانکه ساعات کار و فعالیت‌مان و اوقات فراغت و استراحت‌مان، دخل و خرج در زندگی و همه‌ی امور مادی و معنوی‌مان، برپایه‌ی نظم صحیح صورت گیرد، از زندگی ثمربخش و سعادت‌مندانه‌ی در دنیا و آخرت برخوردار خواهیم بود.

دوره ششم، شماره سوم / ۷

چون خوب بنگریم، همه‌ی جهان را از اتم تا کهکشان منظم می‌یابیم و این خود سرمشقی است که ما آفریدگان نیز برنامه‌ی، زندگی خود را منظم سازیم و در همه‌ی امور منظم باشیم.

نظم بزرگی که بر سرتاسر جهان هستی حکمفرماست، چنان دقیق و شگفتی‌آفرین است که با پیشرفت دانش بر حیرت و اعجاب دانشمندان می‌افزاید. مهم‌تر از آن، ارتباط و هماهنگی ویژه‌ای است که در نظم پدیده‌های کوچک و نامرئی با جهان‌های بسیار دور کهکشان‌ها و کرات، با جهان جانداران دیده می‌شود.

اجزا و مولکول‌های سازنده‌ی یک چیز کوچک (مثلاً یک قطره آب) در زیر میکروسکوپ آن‌گونه

۸ / نظم و تدبیر در زندگی

شگفتی زا و اعجاب آفرین است که تماشای دورترین ستاره‌ها و کهکشان‌ها با تلسکوپ‌های قوی! ریزه‌کاری‌ها و نظم کیهان و کرات، حرکت و گردش آن‌ها، نظم در جهان گیاهان و جانوران، نظم دقیق و خودکار در وجود انسان و سلسله‌ی اعصابش و... هر یک شاهکاری است در آفرینش که بامطالعه و دقت در آن، باور می‌کنیم که:

«جهان چون چشم و خدّ و خال و ابروست

که هر چیزی به‌جای خویش نیکوست».

قرآن مجید نیز گویای همین حقیقت است آنجا

که می‌فرماید: «الشمس و القمر به حسابان... خورشید

و ماه بر محاسبه‌ی (دقیق) قرار دارند...»^۱

دوره ششم، شماره سوم / ۹

راز پیروزی

انسان‌های موفق و پیروز، زندگی را با برنامه‌های حساب‌شده و دقیق تنظیم کرده و با روش صحیح پیش می‌روند. موفقیت ملّت‌ها و مردان بزرگ در گذشته و حال در صحنه‌ی زعامت، رهبری، سیاست، علم، هنر و... بیشتر مرهون برنامه‌ی صحیح و کار منظم در زندگی بوده است.

آیا می‌توان باور کرد که دانشمندانی چون بوعلی، ابوریحان بیرونی، رازی، خواجه نصیرالدین طوسی، فارابی و دیگر بزرگان، بدون برنامه و نظم در مطالعه، تحصیل و تحقیق به چنان پیروزی‌هایی رسیده باشند؟

۱۰ / نظم و تدبیر در زندگی

آیا آلمانی‌ها و ژاپنی‌ها، پس از شکست در جنگ جهانی دوم که همه چیز را از دست دادند، جز در سایه‌ی نظم و پشتکار می‌توانستند خرابی‌ها را ترمیم کنند و همه چیز را از نو بسازند و صنعت و اقتصادشان را احیاء نمایند؟

زیان بی‌نظمی

راستی، چقدر دور از منطق و عقل است که نظم را نوعی قیدوبند بدانیم و بگوییم خوشبخت کسی است که در زندگی آزاد است و هیچ‌گونه قیدی ندارد. این منطق انسان‌های سهل‌انگار و تنبل است که برای فرار از مسئولیت‌های فردی و اجتماعی بدان دست یازیده‌اند.

دوره ششم، شماره سوم / ۱۱

هیچ ارتشی با بی‌نظمی پیروز نشده، بلکه موفقیت و پیشرفت آن در سایه‌ی نظم و مقررات ویژه بوده است.

هیچ مکتب، مرام، حزب و گروه، نمی‌تواند بدون نظام و تشکیلات صحیح، پیشرفتی داشته باشد و بی‌نظمی سند نابودی و اضمحلال آن است.

عوامل تفرقه و نابسامانی که از بی‌نظمی سرچشمه می‌گیرد، موجب ازهم‌پاشیدگی است. نگاهی به زندگی مردان خدا و پیشوایان بزرگ دین، ما را در قبول این حقیقت راسخ‌تر می‌سازد.

امیر مؤمنان علی (علیه‌السلام) که خود بارها نتایج زیان‌بار تشتت و بی‌نظمی را در فکر و عمل مسلمانان دیده بود، در واپسین ساعات عمر، در بستر

شهادت و در آخرین پیامش، فرزندان و مسلمانان را به نظم در کارها فرامی‌خواند، آنجا که می‌فرماید:

« شمارا (ای حسن و حسین) و همه‌ی فرزندان و بستگان و هر که را که نوشته‌ی من بدو برسد، به پرهیزگاری و تنظیم امور سفارش می‌کنم. **اَوْصِيكُمْ وَجَمِيعَ وُلْدِي وَاهْلِي وَمَنْ بَلَغَهُ كِتَابِي بِتَقْوَى اللّٰهِ وَنَظْمِ اَمْرِكُمْ**»^۱

در جنگ‌های اسلام به‌ویژه در جنگ «بدر» و «احد» پیامبر گرامی اسلام (صلی‌الله‌علیه‌وآله) باتدبیر کامل، سپاه اندک و بی‌ساز و برگ مسلمانان را به گونه‌ی آراست که هم در چشم دشمن بزرگ جلوه

دوره ششم، شماره سوم / ۱۳

کند و هم دشمن از هر سو که یورش آورد، با شمشیرهای مسلمانان روبرو باشد.^۱

نظم در اوقات عبادت

در برنامه منظم عبادت‌های اسلامی دقت کنید، اوقات دقیق و منظم نمازها در شبانه‌روز، وقت روزه در ماه به‌خصوص که اگر دقیقه‌یی زودتر افطار شود روزه باطل است، وقت ویژه‌ی حج در اوقات مخصوص به آن، در ماه ذی‌حجه و... را در نظر آورید.

۱. آرایش جنگی پیامبر(صلی‌الله‌علیه‌وآله) (در بدر و أحد) به‌صورت «فالانژ» مثلث وار بود، این‌گونه آرایش جنگی با چنین صف‌بندی منظم در قبایل عرب سابقه نداشت.

آیا این نظم و دقت‌ها، هشدار نیست به مسلمانان که آنان نیز زندگی خود را بر همین روش تنظیم کنند؟

بسیاری از طبقات مختلف مردم، می‌گویند: چه کنیم تا تحصیل، تدریس، شغل اداری، گرفتاری کسب و پیشه و مشکلات زندگی به ما اجازه دهد به عبادت و مجالس سازنده‌ی مذهبی و تربیتی برسیم؛ می‌گویند ما فرصت کافی حتی برای استراحت، غذا، خواب و رسیدگی به کارهای خانه، زن و بچه، نداریم تا چه رسد به مسائل دیگر، چون صله‌ی رحم (رسیدگی به خویشان و دیدارشان)، وفای به عهد و احوالپرسی از بیماران و مستمندان و...

دوره ششم، شماره سوم / ۱۵

این‌ها اگر اوقات خویش را خوب تنظیم کنند، در هر شرایط و با هر نوع کاری، می‌توانند ساعت‌های فراغتی داشته باشند که به خیلی از کارها، به‌ویژه مطالعه‌ی کتب سودمندی چون قرآن و نهج‌البلاغه (با نگرشی عمیق و سازنده) اختصاص دهند.

در طبقات مختلف مردم، نمونه‌های زیادی یافت می‌شوند که واقعاً در زندگی موفق‌اند هم بانظم و ویژه‌ای به زندگی و همه‌ی کارهای خویش می‌رسند و هم در محافلی سازنده و دینی شرکت می‌کنند و نیز به مطالعه‌ی کتاب‌های سودمند می‌پردازند.

دانش‌آموز منظم می‌تواند در ساعت‌های معین درسش را بخواند و تکلیفش را انجام دهد، و حتی

بازی و تفریح هم داشته باشد و درعین حال در وقت خود صرفه جوئی کند و به مطالعات مفید دیگری بپردازد، به ویژه اگر سحرخیز باشد و چنین کسی در وقت حساس امتحانات دچار هیجان و اضطراب نمی شود و به خوبی از عهده ی امتحان برمی آید و نیز در مسائل اسلامی و علمی بی اطلاع و بی مایه نمی باشد.

راستی که زندگی پر از شگفتی پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله)، برای ما درس بزرگی است؛ آن حضرت با همه ی رنج ها و گرفتاری ها، به تنهایی بارده ها مسئولیت را بردوش داشت: هم پیام آور خدا بود و هم پیشوا و رهبر خلق و درعین حال فرماندهی جنگ و سرباز مدافع و

دوره ششم، شماره سوم / ۱۷

پاسخگویی درخواست‌ها و نیازمندی‌های مردم، او به امور داخلی و خارجی مسلمانان و امور شخصی و خانوادگی خود نیز رسیدگی می‌کرد و به بندگی خدا و عبادت‌های سنگین نیز می‌پرداخت. آیا این‌ها همه، جز با برنامه‌ی صحیح و منظم، امکان‌پذیر بوده است؟

حضرت امیر مؤمنان علی (علیه‌السلام) نیز شبانه‌روز را به ساعت‌های معین تقسیم می‌کرد و به‌طور منظم به عبادت و بندگی خدا، رسیدگی به امور مسلمین، دستگیری از مستمندان، کار و فعالیت (کشاورزی در بوستان و نخلستان) و رسیدگی به امور خانه و تربیت فرزندان و... می‌پرداخت و همه را

۱۸ / نظم و تدبیر در زندگی

به خوبی انجام می‌داد. شایسته است ما نیز از آن حضرت سرمشق بگیریم و پیروی کنیم.

شبان‌روزمان را چگونه تنظیم کنیم؟

هفتمین پیشوای راستین ما (امام موسی کاظم (علیه‌السلام)) می‌فرمود: «اوقات خود را به چهار قسمت تقسیم کنید.

۱ - برای عبادت و پرستش خدا.

۲ - برای امور زندگی (کار و فعالیت).

۳ - برای معاشرت با برادران و دوستان مورد

اعتماد که عیب‌هایتان را یادآور شوند (دوستانه به

شما گوشزد می‌کنند) و باطناً در دوستی خالص‌اند

(بی‌نظرند و بدخواه نیستند).

دوره ششم، شماره سوم / ۱۹

۴ - برای تفریح و لذت جویی‌های حلال (نه عیاشی‌های نامشروع و گناه و سرگرمی‌های ناسالم) این قسمت نیروبخش و کمک قسمت‌های سه‌گانه‌ی دیگر است»^۱.

اگر بتوانیم اوقات خویش را این‌چنین تنظیم کنیم به همه‌ی کارهای خود می‌رسیم، زیرا بانظم و برنامه کار کردن جلوی تضييع و تلف شدن وقت را می‌گیرد و مانع از دست رفتن فرصت‌ها می‌گردد.

یکی از مراجع بزرگ شیعه مرحوم سید محمدکاظم یزدی می‌نویسد: «تَوْزِيعُ الْوَقْتِ تَوْسِيعُهُ

۱. تحف العقول، چاپ بیروت، ص ۳۰۲.

۲۰ / نظم و تدبیر در زندگی

وَ تَشْتِيتُ الْوَقْتَ تَفْوِيْتُهُ^۱؛^۱ تقسیم اوقات به نسبت کارها موجب وسعت وقت و پراکندگی وقت موجب از دست دادن آن است.

نظم فکری

این نکته روشن است که تنظیم کارها از نظم فکری آغاز می‌شود؛ نخست باید درست اندیشید و اندیشیدها را منظم کرد و آنگاه آن‌ها را با ترتیب و نظم خاص پیاده نمود. کسی که افکارش منظم نباشد در زندگی و سایر امور شخصی و اجتماعی نیز منظم نخواهد بود و بی‌گمان در کارها دچار پریشانی و

۱. الكلمة الجامعة و الحكم النافعة، آخر عروة الوثقی، چاپ اول،

دوره ششم، شماره سوم / ۲۱

از هم گسیختگی می‌شود. بی‌نظمی در گفتار یا نوشتار نیز معلول بی‌نظمی در اندیشه و فکر است.

بنابراین، ما برای منظم شدن در امور فردی و اجتماعی زندگی خویش و برای سامان دادن به وضع نابسامان خود، نیازمند نظم فکری و نظم عملی صحیح می‌باشیم.

بی‌نظمی در دخل و خرج

پیشینیان گفته‌اند:

بر احوال آن‌کس، به باید گریست

که دخلش بود نوزده، خرج بیست.

بی‌نظمی در خرج‌ها، خوره و موریانه‌ی

درآمدهاست که شیرازه‌ی زندگی را از هم می‌گسلد و

بنای رفیع اقتصاد فرد و اجتماع را به خرابه‌ی فقر و

۲۲ / نظم و تدبیر در زندگی

نابسامانی مبدل می‌سازد. بیشتر مردم نمی‌دانند چگونه درآمد خود را با مصرف و زندگی هماهنگ سازند؟ بارها دیده‌شده که افرادی با داشتن درآمد کلان، در اثر هوس بازی و چشم‌وهم‌چشمی‌های بی‌جا و خرج‌های غیرضروری، وامانده‌اند و زندگی‌شان متلاشی شده است. تا آنجا که از داشتن ضروری‌ترین وسائل زندگی محروم‌اند.

برعکس، افرادی با داشتن حداقل درآمد و دستمزد زندگی آسوده و بانشاطی دارند و این جز با داشتن برنامه‌ی منظم و محاسبه‌ای که از هزینه‌های اسراف آمیز و نابجا جلوگیری کند، امکان‌پذیر نیست.

دوره ششم، شماره سوم / ۲۳

حضرت امیر مؤمنان علی (علیه السلام) فرمود:
رها کردن و از دست دادن تقدیر معیشت
(اندازه‌گیری در زندگی) فقر و بیچارگی می‌آورد.^۱
امام باقر (علیه السلام) «تقدیر معیشت» را نشان
کمال و رشد می‌داند که مراد از آن اندازه‌گیری
دخل و خرج و با حساب زندگی کردن است.^۲
و امام صادق (علیه السلام) در پایان حدیثی
می‌فرماید تدبیر در امر معیشت، از دین است.^۳
اشتباه نشود، نمی‌گوییم مسلمان برای بهتر
زیستن تلاش نکند و یا زندگی خود را توسعه ندهد،

۱. بحار، ج ۷۱، ص ۳۴۷.

۲. وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۴۲.

۳. بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۳۴۹.

۲۴ / نظم و تدبیر در زندگی

نمی‌گوییم باید خسیس باشد و به زن و فرزند خویش سخت بگیرد، نه. بلکه می‌گوییم با چشم‌وهم‌چشمی‌ها، با تشریفات سنگین و غلط که به دست غول‌های اقتصاد و اربابان سرمایه‌داری ایجاد می‌گردد و جامعه را تا گردن در قرض (وربا) فرومی‌برد باید مبارزه کرد؛ با تشریفات سنگین که ملت‌ها و جامعه‌ها را برده‌ی اقتصادی و مصرف‌کننده‌ی چشم و گوش بسته سرمایه‌داران ساخته است.

چنانچه گذشت، حضرت امام موسی کاظم (علیه‌السلام) می‌فرماید با برآوردن خواسته‌های مشروع و حلال که با مروّت و مردانگی انسان منافاتی ندارد و اسراف هم نیست نفس خویش را

دوره ششم، شماره سوم / ۲۵

بهره‌مندساز و بدین کاربر امور دینی و خدمات‌های مذهبی کمک بگیر.

حضرت امیر مؤمنان علی (علیه‌السلام) می‌فرماید: برای مسرف سه نشانه است. در خوراک، خرید (لوازم زندگی) و لباس، زیاده‌روی و برخلاف آنچه شایسته‌ی اوست عمل می‌کند.^۱

جلوگیری از اسراف در خوراک، لوازم زندگی و لباس می‌تواند کشور و ملتی را از نو بسازد و دست بیگانه و استعمار را (از سیاست و اقتصاد) آن‌ها کوتاه کند تا به خود و ثروت خود متکی باشند و از دیگران بی‌نیاز.

۱. بحار، ج ۷۵، ص ۳۰۴ و وسائل، ج ۱۲، ص ۴۱.

نظم برای چه؟

اشتباه نشود، ما نه تنها از نظم خشک و بیجا و کاغذبازی اداری که وقت‌ها و بودجه‌ها را تلف می‌کند، طرفداری نمی‌کنیم بلکه با آن مخالفیم و نظم صحیح نیز آن را نفی می‌کند و بسیاری از این‌گونه تشریفات غلط و نظم‌های خشک که باعث تراکم کارها و مانع پیشرفت کارهای شخصی و اداری است، در جوامع انقلابی و متمدنی ملی، جای خود را به نظم صحیح و بی‌آلایش داده است.

بلکه نظم صحیح و بی‌آلایش ایجاب می‌کند، که گاهی راحتی و استراحت و حتی جان خود را فدای انسان‌های دیگر کنیم؛ مثلاً پزشکی که ساعت‌های معینی را در مطب یا بیمارستان، کار می‌کند اگر در

دوره ششم، شماره سوم / ۲۷

پایان وقت یا خارج از آن با بیمار مشرف به مرگی
روبرو شود و به عذر این که وقت تمام شده و مطب،
اداره و یا بیمارستان تعطیل است از معالجه‌ی او
سرباز زند چنین نظم‌ی نه تنها نظم نیست، بلکه
خیانت است.

متأسفانه بسیار اتفاق می‌افتد که دکترهای معالج
به اندک بهانه‌ای پست کار خود را (حتی در
ساعت‌های اداری) خالی می‌گذارند و بیماران، پشت
در بیمارستان‌ها و... ساعت‌ها بلکه روزها سرگردان
می‌مانند و ای بسا جان خویش را از دست می‌دهند.
نظم نباید تنها برای جلب درآمد بیشتر و تأمین
مادیات باشد بلکه در تأمین معنویت و مسائل انسانی
و اخلاقی به نظم و دقت بیشتری نیازمند هستیم.

انسان تنها یک ماشین نیست که فقط کار کند، غذا بخورد و ساعتی برای تجدید نیرو به استراحت بپردازد. نه. بلکه او بیش از همه یک «انسان» است با دریائی از عواطف، احساسات، علاقه‌ها، نیازهای روحی و معنوی و با این اضافه که انسان برای این جهان آفریده نشده و به سوی جهانی وسیع و بی‌انتهای یعنی عالم آخرت رهسپار می‌گردد و برای همیشه در آن جهان می‌ماند و روش و عمل او در این جهان سازنده‌ی وضع و چگونگی او در عالم آخرت خواهد بود.

بنابراین همان‌گونه که به نیازهای جسمی، پاسخ می‌گوید لازم است برای پاسخ به عواطف و

دوره ششم، شماره سوم / ۲۹

خواسته‌های معنوی و انسانی خود نیز برنامه‌ای منظم داشته باشد.

هدف اسلام از نظم، آن‌گونه نظامی است که به کمک آن، مسلمان هم به زندگی دنیا و مادی خویش برسد و هم از زندگی انسانی و معنوی و اخروی خود بازماند و هیچ‌یک را فدای دیگری نسازد.

امام ششم (علیه السلام) می‌فرماید: «از ما نیست کسی که دنیای خود را برای آخرت و آخرت خویش را برای دنیا ترک گوید».^۱

می‌دانیم که از دیدگاه اسلام، دنیا زودگذر و بی‌دوام است و مسلمان باید در این فرصت کوتاه

^۱ لیس مِّنَا مَن تَرَكَ دُنْيَاهُ لِأَخْرَتِهِ وَلَا أَخْرَتَهُ لِدُنْيَاهُ. من لايحضره

۳۰ / نظم و تدبیر در زندگی

(عمر) برای تأمین نیازهای مادی و بهبود زندگی این جهان خود و دیگران تلاش کند و در عین حال از جهان دیگر غافل نماند و برای زندگی جاودانه‌ی آخرت - که هدف اصلی است - حداکثر کوشش و بهره‌گیری را بکند. رسیدن به این دو هدف در این فرصت زودگذر برای مؤمن، جز با داشتن یک برنامه‌ی منظم، امکان‌پذیر نیست.

از این روست که روایات اسلامی مسلمانان را به کسب، تجارت، حرفه، کار و فعالیت تشویق و از زراندوزی و حرص در جمع‌آوری مال و ثروت باز می‌دارد و دستور می‌دهد که کسب روزی حلال و

دوره ششم، شماره سوم / ۳۱

شایسته و نیک را، پیشه سازید و صبحگاهان برای
طلب روزی حرکت کنید^۱.

و نیز پیشوایان دین فرموده‌اند: بیش از کسی که
به کسب و کار اهمیت نمی‌دهد و کمتر از کسی که
حرص می‌ورزد به دنبال روزی باش^۲. یعنی میانه‌روی
را فراموش نکن تا نه به افراط دچار گردی و نه به
سستی و تنبلی مبتلا شوی.

لازم است یادآور شویم: آنچه در بالا خواندیم،
(آثار نظم و تدبیر در بهتر زیستن و خوشبختی)، با
توکل منافاتی ندارد. زیرا مفهوم صحیح توکل آن

۱. وسائل، ج ۱۲، ص ۳ و ۴ و ص ۲۷.

۲. وسائل، ج ۱۲، ص ۳۰.

۳۲ / نظم و تدبیر در زندگی

است که یک مسلمان تا آنجا که قدرت دارد جزئیات کار را پیش‌بینی کند، مقدمات، علل و اسباب ظاهری را فراهم سازد. پی‌آمد و نتیجه‌اش را بررسی کند و سرانجام با اتکا به نیروی ایمان و به امید پشتیبانی خدا، دست‌به‌کار شود و برای جلوگیری از اضطراب، دودلی و نگرانی‌های وسوسه‌زا و یا حوادث احتمالی، به خدا توکل کند و به اصطلاح با توکل «زانوی اشتر» را ببندد که گفته‌اند:

در توکل از سبب غافل مشو. آری وقتی همه پیش‌بینی‌های لازم را کرد و مقدمات و وسایل را فراهم کرد و تصمیم گرفت، آنگاه با توکل اقدام کند.

دوره ششم، شماره سوم / ۳۳

«فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
الْمُتَوَكِّلِينَ»^۱.

«پس آنگاه که تصمیم گرفتی، به خدا توکل کن
که خدا توکل کنندگان را دوست می‌دارد».

پایان